

На Урок

освітній проект

БЕЗПЕЧНЕ ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩЕ

ДОБІРКА ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК
КРИТИЧНОГО АНАЛІЗУ ІНФОРМАЦІЇ В МЕРЕЖІ

2022

ОСВІТНІЙ ПРОЕКТ «НА УРОК»

<https://naurok.com.ua>

Прогнозування за ілюстрацією

Мета: навчити дітей робити припущення, розробляти гіпотези та вдосконалити розуміння культури медіаграмотності, тренувати навички аналізу інформації.

Час: 10–15 хвилин.

Хід вправи:

1. Учитель демонструє ілюстрацію до теми обговорення.
2. Діти висувають свої припущення щодо теми та що вони знають про це.
3. Учитель може поставити такі запитання:
 - Як ви думаєте, що тут зображено?
 - Чого це стосується (в повсякденному житті, чи до якої галузі/сфери науки тощо)?
 - Яка тема нашого обговорення?
 - Що ви чули про це?

Наприклад:

На уроці художньої культури, коли вивчається тема «Архітектурні стилі в Україні», щоб показати зміну архітектурних пам'яток та стилів у середньовічні часи, вчитель демонструє пам'ятки романського та готичного стилів.

Учням ставляться запитання: чи знають вони, які архітектурні пам'ятки зображені та яка з цих пам'яток старіша? Учні вже знайомилися і цими пам'ятками на уроках історії України, тому мають їх розпізнати.

Відповідь: зображено два собори: Бориса і Гліба, що у Чернігові (зліва) та Кафедральний собор, що у Львові (справа). Давнішою пам'яткою є собор у Чернігові, він побудований у романському архітектурному стилі, а Львівський собор «молодший». Він датується другою половиною XIV століття (60-80-ті роки) і виконаний у готичному стилі.

Перейдіть на «темну сторону»

Мета: навчити дітей об'єктивно сприймати інформацію, формувати самокритичність.

Час: 15–20 хвилин.

Хід вправи:

1. Учні мають змодельювати ситуації, які продемонструють проблемні питання (див. Примітку).
2. Діти сформулюють запит (пошукові фрази) і знаходять інформацію в інтернеті. Наприклад, «чому нестачі питної води це реальність», «докази нестачі питної води» тощо.
3. Треба уважно прочитати інформацію в інтернеті та проаналізувати її, використовуючи навички критичного мислення.
4. Учні мають скласти список власних переконань і стереотипів, а потім критично осмислити.

Примітка: Припустимо, Андрій вважає, що проблема нестачі питної води – вигадка фанатично налаштованих екологів. Він абсолютно впевнений у своїй правоті та може навести десяток доказів на користь улюбленої теорії.

Але він усе ж читає літературу на цю тему та хоче прокачати свої навички критичного мислення. Що потрібно зробити Андрію? Знайти, прочитати та проаналізувати інформацію!

Може бути боляче та неприємно читати про те, що суперечить його переконанням. Але так він по-справжньому перевірить свою об'єктивність. Не важливо, до яких висновків він дійде. Головне те, що він сприйматиме «ворожу інформацію» та аналізуватиме її.

Приєм для всебічного аналізу інформації «Крилаті плакати»

Мета: навчити дітей аргументовано доносити свою думку до інших та відстоювати власну позицію, аналізувати різні аспекти теми, обирати найголовніше та вирішувати, над чим працювати далі.

Час: 30–40 хвилин.

Хід вправи:

1. Учитель готує клас до роботи над проектом. Запропонуйте дітям обговорити тему «Безпека в інтернеті» та познайомте їх із ситуаціями, з якими вони можуть зіткнутися в мережі. Наприклад:

- Що таке кібербулінг і що робити, якщо вас кібербулять?
- Як формується залежність (ігрова, комп'ютерна, від соцмереж)?
- Як захистити ПК від вірусів різної категорії?

2. Учитель готує дітей до етапу «Планування». Об'єднайте учнів у 3 групи за темами. Кожна група отримує завдання дібрати до теми практичні поради експертів та ілюстрований матеріал. Для цього заздалегідь підготуйте інформацію, роздруковані картинки з інтернету, малюнки з журналів тощо. Або ж можна попередньо дати учням домашнє завдання – підготувати друкований матеріал удома.

3. Діти виконують практичну роботу.

- Учні в групах сортують підготовлений текстовий матеріал та формують поради, які стосуються їхньої теми.
- Школярі створюють тематичний колаж на ватмані. Учитель виступає в ролі консультанта та помічника.
- Кожна команда має передати плакат зі своєю темою наступній (за годинниковою стрілкою).
- Група, яка отримала плакат, вивчає його та додає власні ідеї (ідею варто записати на наліпці та прикріпити на плакат). Не можна закреслювати попередні дописи, заклеювати чи дописувати власні.
- Плакати передаються ще 2 рази та повертаються до першої групи.
- Попросіть, щоби кожна група, яка отримала плакат зі своєю темою, перечитала його та обрала 3-5 ідей, які вважає найбільш корисними та важливими.

4. Учитель разом із учнями підбиває підсумки, діти презентують проект. Кожна група показує свій плакат та зачитує лише ті ідеї, які вона обрала. Після того, як робота кожної групи була завершена, повісьте на дошку всі 4 плакати – поради для безпечної поведінки в мережі готові!

Примітка: Для роботи вам знадобляться 3-4 ватмани, різнокольорові маркери, наліпки.

«Знаю – хочу дізнатися – дізнався»

Мета: навчити дітей перевіряти факти, аналізувати інформацію, проводити синтез і порівняння.

Час: 10–15 хвилин.

Хід вправи:

1. Учитель ставить питання для самостійного осмислення за обраною темою. Наприклад, безпечне користування сучасними інформаційно-комунікативними технологіями:

- Що ви знаєте про правила безпеки в інтернеті?
- Що вам хотілося б ще дізнатися з цієї теми?
- Що ви дізналися нового з безпеки в інтернеті?

Відповіді записуються кожним учнем в колонки «Знаю» та «Хочу дізнатися» у таблицю:

«Знаю – хочу дізнатися – дізнався»

Знаю	Хочу дізнатися	Дізнався

Остання колонка може заповнюватися вже після наступного етапу – осмислення. Або можна одразу влаштувати обговорення у парах/трійках/командах.

2. Учитель із учнями ведуть спільне обговорення того, чи збігається інформація у колонках 2 і 3. Колонка «Хочу знати» дає поштовх до подальшого пошуку нової інформації самостійно – до наступного заняття.

«Дерево припущень»

Мета: навчити дітей навичкам прогнозування на випередження або обговорення щодо розвитку якогось явища у майбутньому/абстрагування.

Час: 10–15 хвилин.

Хід вправи:

1. Учні озвучують свої ідеї та спільно створюють «дерево передбачень», де стовбур – задана тема, гілки – передбачення (я думаю, що ...; ймовірно, що буде так...), а листя – аргументи на користь тверджень.
2. Учитель ставить запитання, які змусять учнів задуматися. Наприклад, якщо аналізуєте картину, доречно поставити такі запитання:
 - «Які емоції викликало зображення?»
 - «Якими можуть бути інші твори цього художника?»

Поступово розкривайте факти про картину та її автора і зіставляйте їх із передбаченнями учнів.

Для аналізу літературного твору можна ставити такі запитання:

- Як ставляться до життя/ситуації/людей головні герої?
- Чи міняється їхнє існування під тиском життєвих проблем?
- Які виклики стоять перед головними героями?

Ці запитання можуть бути передбаченнями. А тези-цитати з самого твору – листя – будуть аргументами на користь тверджень.

Примітка:

Цей методичний прийом можна застосовувати для аналізу ситуації, твору чи картини. Запропонуйте дітям відгадати факти про автора: що це за людина, у який час жила. Уважно роздивіться витвір мистецтва, поставте запитання для уточнення. Поступово розкривайте факти про витвір й автора, зіставляйте їх із передбаченнями учнів.

Логічне дерево

Мета: навчити дітей розглядати питання з різних боків і приймати рішення на основі ясної фактичної бази. Пояснити необхідність перевірки фактів.

Час: 10–15 хвилин.

Хід вправи:

1. Учні читають уривок інформаційного тексту.
2. У процесі читання діти мають проаналізувати інформацію та зробити записи:
 - коріння – та проблема, що розглядається в тексті.
 - основні гілки – причини виникнення досліджуваної проблеми.
 - допоміжні гілки – факти, що підтверджують наявність сформульованих причин.
 - стовбур – висновок по досліджуваному питанню, який можуть зробити учні.

Записи повинні бути короткими, містити лише ключові слова або фрази, що відбивають суть, факти.

Примітка:

Цей прийом можна використовувати під час обговорення проблем, пошуку рішень. Найкраще, якщо проблема розглядається з різних сторін, а рішення спирається на досить ясну фактичну базу.

Порядок денний

Мета: навчити дітей пов'язувати ідеї, шукати закономірності та знаходити головне. Також ця вправа допоможе виявляти маніпуляції – можливо, деякі видання спеціально пропагують ту чи іншу думку.

Час: 20–25 хвилин.

Хід вправи:

1. Учитель показує денний випуск друкованої актуальної газети або відкриває сайт новин.
2. Діти мають виділити заголовки всіх статей, головні теми кожної та скласти список (можна подумки).
3. Проаналізуйте, як статті з однієї рубрики пов'язані між собою.
4. Визначте загальну тему для кожного розділу, а потім спробуйте знайти порядок денний для всієї газети.
5. Виділіть декілька головних меседжів, які транслює це ЗМІ.

Примітка: Те ж саме можна робити на тиждень або місяць. Чи є якісь теми або ідеї, які видання стабільно просуває? У такий спосіб проаналізуйте кілька різних джерел, щоби побачити закономірності та глобальну картину.

Кути

Мета: навчити дітей самовизначенню, відстоюванню своєї думки.

Час: 30–40 хвилин.

Хід вправи:

1. Знайомство з текстом. Учитель має вибрати такий текст, який може наштовхнути на багато різних інтерпретацій.
2. Діти формують свою ключову думку щодо отриманої інформації та обговорюють текст у парах/малих групах. При цьому завдання може звучати по-різному, наприклад: «запишіть свою думку стосовно прочитаного», «оцініть поведінку героїв», «поясніть, чому так могло статися», «запропонуйте свій варіант розв'язання проблеми».
3. У кожній групі хтось із учнів має стати аналітиком, завдання якого – виявляти протилежні думки. Також учитель дає йому конфіденційне завдання – виявити, як члени кожної групи здійснюють свій вибір на користь певної думки, якими аргументами користуються. Тож аналітики переміщуються між командами та роблять особисті записи.
4. Групи озвучують перед усіма присутніми головні тези свого обговорення – так виявляються кілька відмінних між собою думок, які повторюються в різних групах.
5. Учитель допомагає дітям сформулювати різні ключові позиції, за якими діти групуються в нові команди та розходяться «по кутах». Аналітики становлять окрему групу. Діти, чия думка не збігається з жодним із кутів, мають вибір – приєднатися до «кута», який підходить найбільше, або ж увійти в групу аналітиків.
6. Далі кожна з груп шукає аргументи та готується до відстоювання своєї думки. У командах обираються доповідачі.
7. Паралельно група аналітиків формує критерії для оцінки виступів команд. Основне завдання – простежити етапи розвитку ідей та відповісти на важливе запитання: як насправді відбувається вибір на користь певної думки? Учитель може допомагати їм у цьому нелегкому завданні.
8. Доповідачі від команд презентують ключову ідею та її аргументацію. Після чого аналітики за допомогою вчителя мають оцінити виступи груп за тими критеріями, які вони виділили (максимальна кількість критеріїв – 5). Пріоритет має надаватися не лише команді, що найбільш чітко аргументувала точку зору (з теоріями, фактами, даними та прикладами), але і тій групі, яка змогла узагальнити точки зору інших команд та врахувала їх у своєму виступі.
9. Результат оцінювання має озвучуватися максимально толерантно, з акцентом на позитивні моменти у кожному виступі. Про це аналітики мають бути попереджені заздалегідь.

Примітка: Цей засіб навчання отримав свою назву від формату проведення – учні формують різні думки щодо теми та розходяться по різних «кутах», щоб знайти відповідні аргументи. Найкраще для дискусії підходять тексти, статті, випадки з життя, що мають світоглядний багатозначний контекст та пов'язані з буденними уявленнями, моделями поведінки, соціальними й екологічними проблемами, колективними міфами та упередженнями.

Зигзаг

Мета: навчити підлітків ретельно осмислювати тему, аналізувати інформацію та розвивати навички колективного критичного аналізу.

Час: 30–40 хвилин.

Хід вправи:

1. Учні об'єднуються в робочі групи по 4-6 осіб. Перед кожною командою ставиться завдання – спільно створити текст-узагальнення за темою заняття у певному стилі (есе, лист другу, тези до конференції, стаття у профільний журнал, вірш тощо). Стель можна визначити жеребкуванням.

2. Кожна робоча група спільно визначає ключові ідеї майбутнього тексту (опорні слова/план/схема).

3. Після цього кожен член команди отримує якусь експертну роль. Далі однакові номери з усіх команд сідають працювати в новій, експертній групі – так утворюються 4-6 експертних груп, які працюють за 4-6 напрямками. Наприклад, тему «Захист дітей від сексуального насилля в інтернеті» можна поділити за такими напрямками: секстинг, кібергрумінг, сексторшен тощо. Кожній групі потрібно видати відповіді інформаційні матеріали (які розкривають лише їхній напрямок роботи).

4. Після такої співпраці експерти повертаються до своїх команд, які були визначені на початку заняття. І вже там створюють спільний текст-узагальнення у визначеному стилі. При цьому кожен із експертів спершу має донести іншим членам команди результат роботи експертної групи – для того, щоб усі напрямки теми стали відомі кожному і були враховані при написанні тексту.

5. Коли тексти готові, кожна команда зачитує їх перед усією аудиторією.

Структурування аргументів

Мета: навчити дітей перевіряти інформацію, мислити логічно та аргументовано.

Час: 10–15 хвилин.

Хід вправи:

1. Учитель показує статтю або відео.
2. Діти мають знайти в них тезу, посилки та висновки (див. Примітку).
3. Клас разом із учителем перевіряє правильність посилки і логічність висновків.

ВАЖЛИВО! Якщо в тексті стверджується, що вода корисна для здоров'я, то у додатках мають бути посилання на дослідження. Висновок повинен пояснювати, чому саме вона корисна, спираючися на роботи вчених.

Примітка: Є два види контенту: інформаційний і той, що переконує. Перший просто констатує факти. Наприклад, стаття говорить, що небо – блакитне, а вогонь у приміщенні – небезпечний. Другий вид намагається переконати, що блакитне небо треба фотографувати лише на камеру певного бренду або що ви повинні купити вогнегасник. Контент, що переконує, складається з трьох частин: тези, посилки і висновків. Теза – це певне твердження, наприклад: «Фотографуйте небо – воно надзвичайно красиве». Посилки – це різні аргументи на користь тези, а висновки – це логічні витяги з аргументів, що підтверджують початкове твердження.

Завдання учня – навчитися виявляти у будь-якому контенті компоненти, що переконують, та обов'язково перевірити їхню правдивість.

